

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομὴ ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησία.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

9 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

θεόφιλος Καΐρης.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἰωάννην Κυριακόν.

Φίλε καὶ ἀδελφε,

Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς φίλος ἡμῶν Ι. Σωφάνης ἐγνωστοποίησεν εἰς ἐμὲ τοῦ φιλογενοῦς ἐκεῖνου καὶ φιλομούσου ἀνδρὸς, τοῦ μακαρίτου θείου σου, τὸν ἀπροσδόκητον θάνατον, καὶ τὴν αἰφνίδιον ἀπὸ Παρισίων ἀναχώρησιν σου.

Πόσον δὲ ἐγκαρδίον ἀληθῶς ὀδύνην καὶ θλίψιν ἔδοκίμασα, μόνος δύνασαι νὰ φαντασθῆς· διότι μόνος ἤξεύρεις καὶ ποῖαν διάθεσιν εἶχον πρὸς τὸν μακαρίτην, καὶ ποῖαν ἀδελφικὴν ἀγάπην σῶζω πρὸς σέ.

Ἄλλὰ, φίλε Ἰωάννη, αἱ τοιαῦται μάλιστα περιστάσεις ἀποδεικνύουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἄσφατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὸ βέβαιον τοῦ μέλλοντος βίου, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀναθέτῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας εἰς πρᾶγμα, τὸ ὅποιον μικρὰ τις ἀφορμὴ νὰ ἀνατρέψῃ δύναται. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ νοῦν φέροντες, πρέπει νὰ παρηγορῶμεν αὐτοὶ ἑαυτούς· διότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ παραμυθῆσῃ ἀληθῶς τὸν τεθλιμμένον, εἰμὴ αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀνατρέχων πάντοτε εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ποτὲ βέβαια οὔτε τὸν ἐγκατέλειπεν, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ τὸν ἐγκαταλίπῃ.

Ἄν δὲν ἐγνώριζον ποῖαν ψυχὴν ἔχεις, καὶ τίς εἶσαι, ἤθελον σὲ γράψαι περισσότερα, τώρα δὲ τοῦτο μόνον προσθέτω. Ἄν ἦναι δυνατόν νὰ ἐξοικονομήσῃς τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδὰ σου, ἐπέστρεψε εἰς Παρισίους διὰ νὰ τελειοποιηθῆς εἰς τὰ μαθήματά σου· εἰ δὲ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνοικονόμητον, προσπάθησε, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, νὰ ἐμβῆς εἰς τίμιόν τι καὶ ἐπωφελὲς ἐπάγγελμα· διότι ἢ εἰς ἐπωφελεῖ καὶ χρήσιμα ἔργα ἐνασχόλησαι εἶναι μία τῶν κυριωτέρων εἰς τοιαύτας περιστάσεις παραμυθιῶν.

Ἡ φρόνησις, ἡ καρτερία καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ Θεὸν ἀρεταὶ εἰς τοιοῦτους μάλιστα καιροὺς καταφάνονται. Ἀνδρίζου λοιπόν, ἀγαπητὲ, κατὰ

πάντων τῶν ἐναντίων, καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι νικητὴς ἀναδεικνυόμενος θέλεις μάθει ἐμπράκτως νὰ ἐκτιμᾷς, ὡς πρέπει, τὸ κατὰ Θεὸν φρονεῖν καὶ πολιτεύεσθαι.

Ἐν Λονδίῳ, 1843,

Ἰανουαρίου 14.

ὁ φίλος καὶ ἀδελφός σου

Θ. ΚΑΪΡΗΣ.

Ἡ κατωτέρω ἀφήγησις ἀπεσπᾶσθη ἐκ τοῦ ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθέντος β' τόμου τῆς Histoire d'un crime τοῦ Βίκτωρος Οὐγγῶ, ἧς ὁ α' τόμος εἶνε ἤδη, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, ἐκδοσόμενος. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ κλεινὸς ποιητὴς πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν τέλεισιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου, δι' οὗ ἀνήλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας Ναπολεὼν ὁ Γ' καὶ τὰ μετ' αὐτὸ μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ α' τόμος περιλαμβάνει δηλαδὴ τὴν Ἐνέδραν καὶ τὴν Πάλην, ὁ β' τὴν Σφαγὴν, τὴν Νέκην καὶ τὴν Πτώσιν. Ὡς δειγμα τῆς λαμπρότητος τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ ἄλλα τὰ γνωστὰ τοῦ αὐτοῦ περικλεοῦς συγγραφέως, παρέχομεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Ἐστίας» τὸ Σεδάβ. Εὐχόμεθα ἢ ἄτεχνος ἡμῶν μεταγλώττισις νὰ μὴ ὀχράνη τὸν τηλαυγὴ λόγον τοῦ ποιητοῦ. Σ.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ

Δ'

Ἐπανηρχόμεν ἀπὸ τῆς τετάρτης μου ἐξορίας· ἐξορίας ὄχι πολὺ θαρρείας, ἐν Βελγίῳ. Ἡμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου 1871. Εἰσηρχόμεν εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῶν μεθορίων τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ μὲ εἶχε καταλάβει ὁ ὕπνος. Αἰφνης ἐστάθη ἡ ἀτμάμαξα καὶ τὸ τίναγμα ἐκείνο μὲ ἐξύπνισεν. Ἦνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς.

Τὸ τοπίον πρὸ τοῦ ὁποίου εἶχε σταθῆ ὁ σιδηρόδρομος ἦτο γοητευτικόν.

Ἐυρισκόμεν εἰς τὸ ἡμίφως ἐκεῖνο τοῦ διακεκομμένου ὕπνου· αἱ ἰδέαι μου, ἀδιάκριτοι καὶ συγκεχυμένοι, ὄνειρα ἔτι οὔσαι, ἐκυμαίνοντο ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος· κατειχόμεν ὑπὸ τοῦ ἀορίστου ἐκεῖνου θάμβους, ὅπερ καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ἅμα ἐξυπνήσῃ.

Διαυγὴς ποταμοὶ ἔρρεε πλησίον εἰς τὸν σιδηρόδρομον περὶ νῆσον πρασίνην καὶ χαρὰν ἀποπνέουσιν. Ἦτο τόσον πυκνὴ ἡ φυτεία, ὥστε αἱ νῆσσοι αἱ ἐπιβαίνουσαι ἐκεῖσε, ἐχώνοντο ἐντὸς τῆς πρασινάδος καὶ ἐγίνοντο ἄφαντοι. Ὁ ποταμὸς διηυθύνετο ἀνά τερπνὴν κοιλάδα, ἥτις ὠμοιάζε πρὸς κῆπον. Ἦσαν μὴλέκι ἐκεῖ ὑπομνήσκουσαι τὴν Εὐῶν καὶ ἰτέαι ὑπομνησκουσαι τὴν Γαλάτειαν.

Ἡμεθα, ὡς εἶπον, εἰς ἓνα ἐκ τῶν μνηῶν ἐ-

κείνων τῆς ἰσημερίας, καθ' ἣν αἰσθάνεται τις τὸ θέλητρον τῆς ληγούσης ὥρας τοῦ ἔτους· ἂν ὁ χειμῶν εὐρίσκειται περὶ τὰ τέλη του, ἀκούεις ἐρχόμενον τῆς ἀνοιξέως τὸ ἄσμα, ἂν τὸ θέρος σβύννεται, διακρίνεις εἰς τὸν ὀρίζοντα τὸ μειδιάμα τὸ ἀόριστον τοῦ φθινοπώρου.

Ὁ ἄνεμος κατεπράϋνε καὶ καθίστα ἄρμονικους τοὺς γλυκεῖς ἐκείνους ἤχους, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ψίθυρον τῆς πεδιάδος. Τὸ ἀπήχημα τῶν κωδωνίσκων ἐνόμιζες ὅτι κατεβαυκάλει τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν· συντητῶντο πρὸς τοὺς πρώτους βότρυας αἱ τελευταῖαι χρυσαλλίδες. Εἶνε κράμα ἡ ὥρα αὕτη τοῦ ἔτους χαρᾶς ἐπὶ τῇ ζωῇ καὶ λύπης ἀσυνειδήτου διὰ τὸν μετ' ὀλίγον θάνατον. Ἦτο ἀνέκφραστος ἡ ἡδύτης τοῦ θάλλου τοῦ ἡλιακοῦ. Ἐβλεπες ἐκεῖ λαμπράς γαίας, ἃς εἶχε διασχίσει τὸ ἄροτρον καὶ στέγας ἐντίμους γεωργῶν, ἔβλεπες τὰ δένδρα νὰ σκιάζωσι τὴν χλόην ἣτις ἐξετείνετο ὑπὸ τοὺς κλάδους των. Ἐμυκῶντο οἱ βόες ὅπως εἰς τὰ Γεωργικά τοῦ Βιργιλίου καὶ ἐχρῦσωνον αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες τὸν καπνὸν τὸν ἀποθρόσκοντα ἀπὸ τῶν ἀγροτικῶν οἰκίσκων. Ἦκούοντο μακρὰν ῥυθμικῶς κροτοῦντες ἄκμωνες· ἐμιγνύετο ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν ἄρμονίαν τῆς φύσεως. Ἐγὼ ἐσυλλογιζόμην. Ἦτο ἥσυχος καὶ θαυμασία ἡ πεδιάς· ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς ἐπερείδετο ἐπὶ χαρίζοντος κύκλου λοφίσκων. Ἦκούετο μακρὰν τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα καὶ πλησίον μου αἱ φωναὶ τῶν παιδίων ὡς δύο ἄσματα ἀγγέλων ἀναμιξ. Ἡ γενικὴ διαύγεια εἶχε περιβάλει καὶ ἐμὲ καὶ διήγειρεν αὐγὴν ἐν τῇ ψυχῇ μου ἡ χάρις ἐκείνη καὶ ἐκείνο τὸ μεγαλεῖον.

Αἴφνης ἠρώτησέ τις τῶν συνοδοιπόρων·

— Τί μέρος εἶνε τοῦτο;

Ἄλλος δέ τις ἀπήντησεν·

— Τὸ Σεδάν.

Ἐφρικίασα.

Ἦτο λοιπὸν τάφος ὁ παράδεισος ἐκείνος.

Ἐστράφη καὶ παρετήρησα. Ἦτο στρογγύλη ἡ κοιλάς καὶ βαθουλὴ ὡς κρατῆρ. Ὁ ποταμὸς σκολιὸς καὶ ἐλικοειδὴς μοὶ ἐφάνη ὡς ὄφις. Οἱ ὑψηλοὶ λόφοι ὑπερτεθειμένοι ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου περιεκύκλωνον τὸ χωρίον ὡς τριπλοῦν ἀπὸρθητον τεῖχος. Ἄν εἰσῆρχεσο ἐκεῖ ἔμενες διὰ παντὸς κεκλεισμένους. Ἡ ἀνιαρὰ ἐκείνη χλόη ἐνόμιζες ἦτο προέκτασις τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, ἣτις κατελάμβανεν ἅπαντα τὰ ὑψώματα καὶ ἐχάνετο εἰς τὸν ὀρίζοντα ὡςτις ὑπερμεγέθης παγίς, ἣν δὲν ἡδύνατό τις νὰ διαφύγη. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε, τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν, οἱ ἀμαξήλαται διήρχοντο συρίζοντες· ἦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρόβατα, ἀρνία, περιστραταῖ. Ἐφρῖσσον καὶ ἐψιθύριζον τὰ φυλλώματα. Τὰ χόρτα ἦσαν πλήρη ἀνθέων. Ἦτο φοβερόν.

Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τρέμουσαν τὴν πυρίνην βροφαῖαν τοῦ ἀγγέλου.

Ἡ λέξις αὕτη, Σεδάν, ἦτο δι' ἐμὲ ὡς νὰ ἐσχίζετο τὸ παραπέτασμα. Τὸ τοπεῖον κατέστη αἴφνης τραγικόν. Οἱ ἀόριστοι ἐκείνοι ὀφθαλμοί, οἷς ὁ φλοῖος σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ἐκύτταζον τί; Κάτι τι φοβερόν καὶ μυστηριώδες.

Ἐκεῖ λοιπὸν, ἐκεῖ, πρὸ δεκατριῶν περιῶπων μηνῶν, εἶχε καταλήξει τὸ τερατῶδες σύμβαμα τῆς 2 Δεκεμβρίου. Φρικιώδης πτώσις.

Τὰ ζοφερὰ τῆς μοίρας δρομολόγια εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ μελετήσῃ τις χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἐνδόμυχον, ἐγκάρδιον στενοχωρίαν.

Β'

Τῇ 31 Αὐγούστου 1870 εὐρέθη μία στρατιὰ συνηγμένη καὶ σχεδὸν μαζευμένη ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Σεδάν, εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην τὸ βαθούλωμα τοῦ Givonne. Ἡ στρατιὰ αὕτη ἦτο ἡ γαλλικὴ· εἰκοσιενεὰ ταξιαρχίαι, δεκαπέντε μεραρχίαι, τέσσαρα σώματα, ἐννενηκοντακισχίλιοι ἄνδρες. Καὶ εὐρέθη ἐκεῖ ἡ στρατιὰ ἐκείνη χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ τις διὰ τί, χωρὶς τάξιν, ἀσκόπως, ἀναμιξ, ὡσάν ὁ σωρὸς ἐκείνος τῶν ἀνδρῶν νὰ ἐροίπετο εἰς τὸ μέρος ἐκείνο διὰ νὰ παταχθῇ ὑπὸ παμμεγέθους χειρός.

Οὐδεμία ἄσπετος ἀνησυχία ἐφόβιζεν ἡ τοῦλάχιστον ἐφαίνετο ὅτι ἐφόβιζε τὸν στρατὸν. Ἐνόμιζον ὅτι οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀκόμη πολὺ μακρὰν. Ὑπολογιζομένης τῆς στρατιωτικῆς πορείας εἰς τέσσαρας λεύγας τὴν ἡμέραν, ὁ ἐχθρὸς ἀπέιχε τριῶν ἡμερῶν ὁδόν. Οὐδὲν ἦπτον πρὸς τὸ ἐσπέρας οἱ ἀρχηγοὶ ἔλαβον συνετά τινα στρατηγικὰ μέτρα. Τὸ Σεδάν καὶ ὁ Μώσας ἠσφάλιζον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ, δύο δὲ μέτωπα ἐν παρατάξει ἐτοποθετήθησαν ἵνα προστατεύωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τὸ ἐν τῶν μετώπων τούτων ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ 7 σώματος, ὅπερ κατεῖχε τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ Φλοᾶν καὶ Givonne, τὸ δὲ ἄλλο ὑπὸ τοῦ 12 σώματος ἀπὸ Givonne εἰς Βαζέιλ· ἐσχηματίζετο τοιοῦτοτρόπως τρίγωνον, οὗ ὁ Μώσας ἦτο ἡ ὑποτείνουσα. Τὸ 12 σῶμα συνέκειτο ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Λακρετέλλην, Λαρτίγην καὶ Βόλφ εἰς γραμμὴν παρατεταγμένων καὶ ἐχουσῶν μεταξὺ τῶν ταξιαρχιῶν των τὸ πυροβολικόν, καὶ ἐκ τῶν δύο μεραρχιῶν τῶν στρατηγῶν Πετίτ καὶ Αεριτιέρ, μαζευμένων ὀπισθεν εἰς δύο γραμμάς. Αἱ δύο αὗται μεραρχίαι ὑπεστήριζον τὰς τρεῖς ἄλλας, ὧν ἡ γραμμὴ εἶχεν εἰς μὲν τὰ δύο ἄκρα τὸ Givonne καὶ τὸ Βαζέιλ εἰς δὲ τὸ κέντρον τὸ Δαιγνύ. Ὁ στρατηγὸς Καιβρόν διώκει τὸ 12 σῶμα.

Τὸ 7 σῶμα τὸ διώκει ὁ στρατηγὸς Δουαί, δὲν εἶχε δὲ τὸ σῶμα τοῦτο παρὰ δύο μεραρχίας ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Δυμών καὶ Γυβέρτον καὶ ἐσχηματίζε τὸ ἕτερον μέτωπον τῆς παρατάξεως· τὸ προσωρισμένον νὰ καλύπτῃ τὸν στρατὸν, ἀπὸ Givonne εἰς Φλοᾶν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰλ'

λύ. Τὸ μέτωπον τοῦτο ἦτο σχετικῶς ἀδύνατον, διότι ἦτο ἀνοικτὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Givonne καὶ ἐπροστατεύετο μόνον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μώσα ὑπὸ τῶν δύο μοιρῶν ἱππικοῦ τοῦ Μαργερίτ καὶ τοῦ Βουμαίν καὶ ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας Γουουομάρ, ἧτις εἶχεν ὀπισθεν τὸ Φιλοάν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγώνου ἐστρατοπέδευε τὸ 5 σῶμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Βίμπφεν καὶ τὸ 1 σῶμα ὑπὸ τὴν τοῦ Δυκρώ. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Μισέλ ἐπροστάτευε τὸ 1 σῶμα, τὰ δὲ νότια τοῦ 5 σώματος τὰ ἡσφάλιζε τὸ Σεδάν. Τέσσαρες μεραρχίαι, ἐκάστη εἰς δύο γραμμάς παρατεταγμένη, διοικούμεναι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Αεριτιέρ, Γρανσάμ, Γωζ καὶ Κονσεϊ-δμενίλ, ἐσχημάτιζον ἐν εἶδος ἱππέου πετάλου ἐστραμμένον πρὸς τὸ Σεδάν καὶ συνάπτοντος τὸ πρῶτον τῆς παρατάξεως μέτωπον πρὸς τὸ δεύτερον. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀμέλ καὶ ἡ ταξιαρχία τοῦ Φοντάγγη ἀπετέλουν τὴν ἐπιφυλακὴν τῶν μνημονευθεισῶν τεσσάρων μεραρχιῶν. Τὸ πυροβολικὸν ἅπαν ἦτο εἰς τὰ δύο μέτωπα τῆς παρατάξεως. Δύο τμημάτα τοῦ στρατοῦ εὐρίσκοντο μετέωρα, τὸ ἐν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Σεδάν, ἐκεῖθεν τοῦ Βυλάν, τὸ ἄλλο πρὸς τ' ἀριστερά, ἐντεῦθεν τοῦ Iges. Τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων τμημάτων περιελάμβανε τὴν μεραρχίαν τοῦ Βασσοῦγγη καὶ τὴν ταξιαρχίαν τοῦ Ρεβούλ, τὸ δὲ ἕτερον τὰς δύο μοῖρας ἱππικοῦ τοῦ Μαργερίτ καὶ τοῦ Βουμαίν.

Αἱ διατάξεις αὗται ἐδήλουν θαυυτάτην ἀσφάλειαν. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ Γ' δὲν ἤθελε πορευθῆ ἐκεῖ ἂν δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ. Τὸ θαυούλωμα ἐκεῖνο τοῦ Givonne ὁ μὲν Ναπολέων ὁ Α' τὸ ὠνόμαζε λεκάνην, ὁ δὲ ναύαρχος Τρόμπ οὐροδοχεῖον. Τὸ μέρος εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ἀσφαλές. Εἶνε τόσοσιν κλειστὸν, ὥστε ὁ ἅπαξ εἰσελθὼν ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἐξέλθῃ. Τὸ τοιοῦτον τὸ προεῖδον τινὲς ἐκ τῶν γενναίων καὶ συνετῶν ἀρχηγῶν, ὡς ὁ Βίμπφεν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν. Ἐν ἀνάγκῃ, ἔλεγον οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα, δυνάμει ἀσφαλῶς νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ Μεζιέρ καὶ ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ, εἰς τὰ βελγικὰ σύνορα. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ σκεπτώμεθα περὶ τοῦ τί θὰ πράξωμεν ἐὰν φθάσωμεν εἰς τὰ ἔσχατα; Εἰς μερικὰς περιστάσεις τὸ σκέπτεσθαι περὶ σωτηρίας ἐκ τῶν προτέρων εἶνε ἴσον πρὸς τὸ προσδοκᾶν τὸ ἀτύχημα. Πάντες λοιπὸν ἐκ συμφώνου ἦσαν ἡσυχοί.

Ἐὰν ἀνησύχουν ἠδύναντο νὰ κόψωσι τὰς γεφυράς τοῦ Μώσα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐσκέφθη περὶ τούτου. Ὁ ἐχθρὸς ἦτο μακρὰν. Τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις προδήλως θὰ εἶχε καλὰς πληροφορίας.

Ὁ στρατὸς ἐστρατοπεδευμένος καὶ ἀνακλιξ ὀλίγον, ὡς εἶπομεν, ἐκοιμήθη ἡρεμὸς καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 31 Αὐγούστου, ἔχων ἐν πάσῃ πε-

ριπτώσει ἢ μάλλον νομιζὼν ὅτι ἔχει ἐλευθέραν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ Μεζιέρ. Ἀπηξιώσαν νὰ λάβουν καὶ τὰς συνηθεστάτας ἀκόμη προφυλάξεις. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ συγγραφέως, οὔτε κατασκόπους ἐξέπεμψαν οὔτε πολυπληθεῖς φυλακὰς ἐτοποθέτησαν.

Τοὺς ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ δεκατέσσαρες τοῦλάχιστον λεῦγαι, τριῶν ἡμερῶν ὁδὸς· δὲν ἤξευρον ἀκριβῶς ποῦ ἦτο ὁ γερμανικὸς στρατὸς· τὸν ἐνόμιζον διεσκορπισμένον, κακῶς συντεταγμένον, κακῶς πληροφορημένον, ἄνευ ὀρισμένου σκοποῦ καὶ σχεδίου, μὴ δυνάμενον νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐνεργείας του καθ' ἐνὸς καὶ μόνου σημείου, οἷον τὸ Σεδάν. Ἐνόμιζον ὅτι ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἐλαύνει πρὸς τὸ Σιαλὼν, ὁ δὲ τῆς Ηρωσσίας πρὸς τὸ Μέτζ· δὲν ἤξευρον τίποτε περὶ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, οὔτε ποῖοι εἶνε οἱ ἀρχηγοὶ του, οὔτε ποῖον εἶνε τὸ σχέδιόν του, οὔτε τὸν ὀπλισμόν του, οὔτε τὸ πλῆθός του. Ἐκαμον ἄρα χρῆσιν ἀκόμη οἱ Γερμανοὶ τῆς τακτικῆς τοῦ Γουσταίου Ἀδόλφου ἡ τῆς τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'· δὲν ἤξευρον. Ἦσαν βέβαιον ὅτι μετὰ τινὰς ἐβδομάδας θὰ ἔφθανον εἰς τὸ Βερολίνον. Ἄ! ὁ γερμανικὸς στρατὸς! παιγνίδια. Ἐνόμιζον ὄνειρον τὸν πόλεμον ἐκεῖνον καὶ φάντασμα τὴν γερμανικὴν στρατιάν.

Κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν ἡ ἐκοιμάτο ὁ γαλλικὸς στρατὸς, συνέβαινον τὰ ἐξῆς·

Γ'

Εἰς τὰς δύο παρὰ τέταρτον τῆς πρωΐας, ἐν τῷ στρατηγεῖῳ τοῦ Μουζῶν, ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας Ἀλθέρτος ἔθετεν εἰς κίνησιν τὸν στρατὸν τοῦ Μώσα· ἡ βασιλικὴ φρουρὰ ἀνελάμβανε ἐν τάχει τὰ ὄπλα, δύο δὲ μεραρχίαι διηυθύνοντο ἡ μὲν πρὸς τὸ Βιλλέρ Σερναί, ἡ δὲ πρὸς τὸ Φρανσεβάλ. Ἠκολούθει τὸ πυροβολικὸν τῆς φρουρᾶς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀνελάμβανε τὰ ὄπλα τὸ 12 σαξωνικὸν σῶμα καὶ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ πρὸς νότον τοῦ Δουζὺ ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Λαμεκουρ καὶ ἤλαυνεν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μονκέλλην· τὸ 1 βουαρικὸν σῶμα ἤλαυνε πρὸς τὸ Βαζέιλ ὑποδοθητόμενον ὑπὸ μιᾶς μοῖρας πυροβολικοῦ τοῦ 4 σώματος. Τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος διήρχετο τὸν Μώσαν ἐν Μουζῶν καὶ ἐμαρτύροτο εἰς ἐπιφυλακὴν ἐν Μαιρι, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Τὰ τρία σῶματα ὤδεον συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα. Διαταγὴ εἶχε δοθῆ εἰς τὰς πρωτοπορεῖας νὰ μὴ προβῶσιν εἰς καμμίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸ τῆς πέμπτης ὥρας, ἡσύχως μόνον νὰ καταλάβωσι τινὰ χωρία. Εἶχον ἀφήσει τοὺς σάκκους των καὶ τὰς ἀποσκευὰς. Τὰ πολεμικὰ ἐφόδια ἔμενον ἀκίνητα. Ὁ πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας ἵστατο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀμβλιμών.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν τῷ στρατηγεῖῳ τοῦ

Σιεμερὺ δ Βλοόμενταλ ἐκέλευε τὴν βυρτεμβεργικὴν μεραρχίαν νὰ ζεύξῃ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Μώσα. Τὸ 11 σῶμα ἀποσπασθὲν πρὸ τοῦ νὰ φέξῃ διέβηκε τὸν ποταμὸν ἐκ δύο σημείων καὶ πορεύετο εἰς Vriigne-sur-Bois. Εἶπετο τὸ πυροβολικὸν, ὅπερ ἦτο κύριον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Vriigne εἰς Σεδάν. Ἡ βυρτεμβεργικὴ μεραρχία ἐφρούρει τὴν γέφυραν, ἣν αὐτὴ εἶχε ζεύξει καὶ ἐξουσίαζε τὴν ἄγουςαν ἀπὸ Σεδάν εἰς Μεζιέρ. Εἰς τὰς βέντε τὸ 2 βαυαρικὸν σῶμα, οὗ ἡγεῖτο τὸ πυροβολικὸν, ἀπέσπα μίαν ἐκ τῶν μεραρχιῶν του καὶ τὴν ἔπεμπε διὰ τοῦ Βουλσῶν κατὰ τοῦ Φρενοᾶ, ἡ ἄλλη μεραρχία διήρχετο διὰ τοῦ Νοαγιέ καὶ ἴστατο πρὸ τοῦ Σεδάν μεταξὺ Φρενοᾶ καὶ Βαδελενοῦρ. Τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς εἶχε στήσει τὰς κανονστοιχίας του ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀπέναντι τοῦ Δονσερῦ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ 6 μοῖρα τοῦ ἵππικοῦ ἀπεσπάτο ἐκ τοῦ Μαζεραὶ καὶ διὰ τοῦ Βουτανκούρ καὶ Βολζινκούρ ἔφθανε πρὸς τὸν Μώσαν ἐν Φλιζῆ· ἡ 2 μοῖρα τοῦ ἵππικοῦ κατελίμπανε τὰς ἐπισταθμείας αὐτῆς καὶ ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Βουτανκούρ· ἡ 4 μοῖρα ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Φρενοᾶ· τὸ 4 βαυαρικὸν σῶμα ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὸ Ῥεμιλλὸ, ἡ 5 μοῖρα τοῦ ἵππικοῦ καὶ τὸ 6 σῶμα παρεφύλαττον, πάντες δὲ τακτικὰ καὶ ἐν παρατάξει μαζευμένοι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, περιέμενον νὰ χαράξῃ. Ὁ διάδοχος τῆς Πρωσσίας ἴστατο ἔριππος ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Φρενοᾶ.

Συγχρόνως, καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἄλλαι παρόμοιαι κινήσεις ἐνηγοῦντο πανταχόθεν Ἀπειροπληθῆς μαῦρος στρατὸς εἶχε καταλάβει αἴφνης τὰ ὑψώματα πάντα. Οὐδεμίαν φωνὴν, οὐδὲν πρόσταγμα ἠκούετο. Διακόσιαι πεντήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ εἶχον περικλείσει διὰ σιδηρᾶς στεφάνης τὸ βαθύλωμα τοῦ Givonne. . . .

Ταῦτα πάντα εἶχον ἐκτελεσθῆ κατὰ τρόπον φανταστικόν, ἐν τάξει, χωρὶς ν' ἀναπνεύσῃ κλίσεις, χωρὶς νὰ τριξῇ, ἀναμείσον δασῶν καὶ φαράγγων καὶ κοιλάδων. Πορεία σκολιὰ καὶ ἀπαισία. Βάδισμα ἔροπετων.

Μόλις ἠκούετο ψίθυρος ὑπὸ τὸ φύλλωμα τὸ βαθύ. Ἡ σιγηλὴ μάχη ἐμυρμηκίαζεν ἐν τῷ ζῶφω περιμένουσα τὴν ἡμέραν.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐκοιμήατο.

Αἴφνης ἐξύπνησεν.

Ἦτο αἰχμάλωτος.

Καὶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, λαμπρὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ, φοβερὸς ἐκ τῶν ἀνθρώπων.

Δ'

Ἄς ὀρίσωμεν τὰ πράγματα.

Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν πληθὺν ὑπὲρ ἑαυτῶν· εἶνε τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες καθ' ἑνός. Ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ στρατὸς των συνέκειτο ἐκ διακοσίων

πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῶν γραμμὴ ἐξετείνεται εἰς τριάκοντα χιλιομέτρων μῆκος. Ἐχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς θέσεις, στέφουσι τὰ ὑψώματα, πληροῦσι τὰ δάση, εἶνε πανταχόθεν ἡσφαλισμένοι, καλύπτονται ὑπὸ τοῦ σκότους, ἔχουσι ἀπαράβλητον πυροβολικόν. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὐρίσκειται χωμένος, σχεδὸν ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ ἄνευ πολεμοφοδίων, γυμνὸς ὑπὸ τοὺς μύδρους. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν ἐνέδραν ὑπὲρ ἑαυτῶν, οἱ Γάλλοι μόνον τὸν ἥρωισμόν. Ὠραῖον εἶνε τὸ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καλὸν τὸ ἐνεδρεῦναι.

Αἰφνιδία κατάληψις εἶνε τὸ Σεδάν.

Ἐπολέμησαν καλῶς οἱ Γερμανοὶ; Ναί. Ἀλλὰ τότε τί εἶνε τὸ κακῶς πολεμεῖν;

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Τούτου ῥηθέντος ἐτελείωσεν ἡ ἀφήγησις τῆς μάχης τοῦ Σεδάν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνωμεν ἕως ἐδῶ. Ἡ ἱστορία εἶνε καθῆκον καὶ τὸ καθῆκον πρέπει τέλειον νὰ ἐκτελεῖται ὅσον καὶ ἂν ἦνε τοῦτο ἀποτρόπαιον εἰς τὸν ἱστοριογράφον. Πρέπει νὰ ῥηθῇ ἡ ἀλήθεια· ἡ κλίσις εἶνε λίαν ἐπιτακτικὴ, ὅστις ἤρχισε πρέπει νὰ κυλίσῃ ἕως κάτω.

Ἡ μάχη τοῦ Σεδάν εἶνε τι πλεον ἢ ἀπλή μάχη, εἶνε τελείωσις συλλογισμοῦ φρικτῆ προμελέτης τῆς μοίρας. Ἡ εἰμαρμένη δὲν σπεύδει, ἀλλὰ φθάνει πάντοτε. Ἄμα ἔλθη ἡ ὥρα παρουσιάζεσθαι. Ἀφίνει νὰ παρέρχωνται οἱ χρόνοι καὶ εἶτα, ὅτε τις ἐλάχιστα τὴν συλλογίζεται, ἔρχεται. Τὸ Σεδάν εἶνε τὸ μοιραῖον ἀπόροπτον.

Λοιπὸν τῇ πέμπτῃ πρωῒνῃ ὥρᾳ τῆς 4^{ης} Σεπτεμβρίου, ὁ κόσμος ἐξύπνησεν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τοὺς κεραυνούς.

Ε'

Πυρπολεῖται τὸ Βαζέιλ, πυρπολεῖται τὸ Givonne, πυρπολεῖται τὸ Φλοάν. Μεγάλῃ κάμινος ἀρχίζει τὴν μάχην. Ὁ ὀρίζων φλέγεται. Τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κρατῆρος, ἐκπληκτον, ἔκθαμβον, τεταραγμένον, πένθιμον. Κύκλος κεραυνώδης τὸ περικλείσει, ὁ ὄλεθρος τὸ περιβάλλει.

Ὁ φόνος ὁ ἀπέραντος ἐκτελεῖται ἀπανταχόθεν συγχρόνως. Ἀνθίστανται οἱ Γάλλοι καὶ ἀνθίστανται φοβεροί, διότι κατέλαβεν αὐτοὺς ὁ ἀπελπισμός. Τὰ κανόνιά μας παλαιοῦ σχήματος πάντα καὶ μικρᾶς δολῆς συντετριμμένα καταρρίπτονται ἀπὸ τῶν ἐλκύθρων ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ καὶ ἀσφαλοῦς κανονοβολισμοῦ τῶν Πρώσσων. Ἡ πυκνότης τῆς βροχῆς τῶν ὀβουζίων ἐπὶ τὴν κοιλάδα εἶνε τοιαύτη, ὥστε νομίζεις ὅτι ἔξεσε τὴν γῆν ὁ γεωργὸς διὰ τοῦ ζύστρου, ὡς λέγει αὐτόπτης μάρτυς. Πόσα κανόνια ἦσαν; Χίλια ἑκατὸν τοῦλάχιστον. Δώδεκα κανονοστοιχίαι γερμανικαὶ μόνον ἐπὶ τῆς Μονκέλλης· ἡ 3 καὶ 4 μοῖρα, φοβερὸν πυροβολικὸν ἐπὶ τῶν βράχειον τοῦ Givonne μὲ μίαν ἔριππον πυροβολοαρχίαν ὡς

ἐπιφυλακὴν, ἀπέναντι τοῦ Δοῦγγὺ δέκα σαξωνικὰ κανονοστοιχίαι καὶ δύο βυρτεμβεργικαί· τὸ παραπέτασμα τῶν δένδρων τοῦ δάσους πρὸς βορρᾶν τοῦ Βιλλερ Σερναὶ κρύπτει τὴν ἐφιππον μοῖραν, ἣτις ἴσταται ἐκεῖ μὲ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς καὶ ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου δάσους ἐξερεύγεται τρομερὴν πῦρ· τὰ εἰκοσιτέσσαρα κανόνια τῆς 4 μοίρας τοῦ βραχέος πυροβολικοῦ εἶνε κατὰ στοιχον τοποθετημένα παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγρουν ἀπὸ Μονκέλλης εἰς Σιαπέλ· ἡ κανονοστοιχία τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς πυρπολεῖ τὸ δάσος τῆς Γαρέννης. Αἱ βόμβαι καὶ αἱ σφαῖραι κατατροποῦσι τὰ περίξ χωρία. Τὸ δίζυγον καὶ τρίζυγον πῦρ βροντᾷ τρομερὴν καὶ ἀκατάπαυστον μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ ὀρίζοντος σημείων.

Οἱ γερμανοὶ στρατιῶται καθήμενοι ἢ ἐξαπλωμένοι πρὸ τῶν κανονοστοιχιῶν, παρατηροῦσι τὸ πυροβολικὸν ἐργαζόμενον. Οἱ γάλλοι πίπτουσι φονευμένοι. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων, ἄτινα καλύπτουσι τὸ πεδίον, ὑπάρχει ἐν ἀξιωματικοῦ, ἐφ' οὗ θὰ εὐρεθῆ μετὰ τὴν μάχην ἐσφοραγισμένον ἔγγραφον περιέχον τὴν ἐξῆς διαταγὴν μετὴν ὑπογραφῆν ΝΑΠΟΛΕΩΝ· *Σήμερον 19^η Σεπτεμβρίου, ἀνάπανσις δι' ὅλον τὸ στρατεύμα.* Τὸ γενικίον 3^ῶ σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ ἐξαφανίζεται ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τὰ θούβια· τὸ ναυτικὸν πεζικὸν ἀνδρειότατα ἀνθίσταται ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς Σάξωνας καὶ Βαυαρὸς, ἀλλὰ πανταχόθεν πιεζόμενον, ὑποχωρεῖ ὅλον τὸ θαυμάσιον ἵππικὸν τῆς μοίρας τοῦ Μαργερίτ, ἐξαποσταλὲν κατὰ τοῦ γερμανικοῦ πεζικοῦ, σταματᾷ ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ καὶ κατασυντρίβεται ἐξολοθρευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Τὸ πεδίον ἐκεῖνο τῆς σφαγῆς εἶχε τρεῖς ἐξόδους· καὶ τὰς τρεῖς τὰς εἶχον ἐμπαρᾶξει οἱ πολέμιοι. Τὴν ὁδὸν τοῦ Βουϊλλῶν οἱ Πρωσσοὶ, τὴν τοῦ Καρινιᾶν οἱ Βαυαροὶ, τὴν τοῦ Μεζιερ οἱ Βυρτεμβεργιοὶ. Οἱ γάλλοι δὲν ἐσυλλογίσθησαν νὰ φρουρήσωσι τὸν σιδηρόδρομον, τρία γερμανικὰ τάγματα τὸν κατέλαβον τὴν νύκτα. Δύο μεμονωμένοι οἰκίαι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βαλάν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κέντρον μακρᾶς ἀντιστάσεως, τὰς εἶχον καταλάβει καὶ αὐτὰς οἱ Γερμανοί. . . .

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς κινεῖται ὡς εἰς ἀνθρώπος, ἐν ἀπολύτῳ ἐνότῃ. Ὁ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Μαιρὺ διοικεῖ τὸ ὅλον δρᾶμα. Παρὰ τοῖς Γάλλοις δὲν ὑπάρχει ἐνότῃς ἐνεργείας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μάχης, εἰς τὰς ἐξ παρὰ τέταρτον, τραυματίζεται ὑπὸ θούβιου ὁ Μὰκ Μαὼν, εἰς τὰς ἐπτὰ τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Δυκρῶ, εἰς τὰς δέκα ὁ Βίμπρεν διαδέχεται τὸν Δυκρῶ. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλησιάζει ὁ πύρινος τοῖχος, ἡ βροντὴ εἶνε συνεχῆς, ἀπαισίως ὀλεθρὸς ἐνενήκοντα χιλιάδων ψυχῶν μεταβάλλομένων εἰς κόνην. Ποτὲ τοιοῦτὸν

τι δὲν εἶχεν ἴδει ὁ κόσμος. Εἰς τὴν μίαν ὥραν μ. μ. ἦσαν χαμένα τὰ πάντα. Τὰ συντάγματα ἐν ἀταξίᾳ ἔφευγον πρὸς τὸ Σεδάν. Ἀλλὰ τὸ Σεδάν ἤρχισε νὰ καίεται καὶ τὸ Διζονβάλ καὶ τὰ φορητὰ νοσοκομεῖα. Ὁ ἀνδρεῖος καὶ σταθερὸς Βίμπρεν προτείνει εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἔσχατον μέσον, τὴν ἀπελπιστικὴν ἀπόπειραν διασπάσεως τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν. Τὸ 3 τῶν ζουάβων, ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δίδει τὸ παράδειγμα· ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς ἄλλης στρατιάς ἀνοίγει ἑαυτῷ δίοδον καὶ φθάνει εἰς τὸ Βέλγιον. Ἐφευγον οἱ λέοντες.

Ἀθήνης ὑπεράνω τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ φόβου καὶ τῶν πτωμάτων, ὑπεράνω τοῦ ἀτυχοῦς ἠρωτισμοῦ ἀναπετάννυται ἡ αἰσχύνῃ. Ὑφούττι ἡ λευκὴ σημαία.

Καὶ παρήσαν ἐκεῖ τοῦ Τυρρένου ὁ ἀνδρὶὰς καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βοβάν. Καὶ ὁ παρθενικὸς ὀρείχκαλος καὶ ὁ παρθενικὸς γρανίτης ἠθάνθησαν ἑαυτοὺς ἐκπορευομένους. Ὡς σεβαστὸν τῆς πατρίδος πρόσωπον! Ὡ ἐρύθημα αἰώνιον!

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ

Συνίτια καὶ τίσις· ἰδὲ σελ. 211.

Ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν προλήψεις ἀπίερους. Ἡμεῖς οἱ οἰκοῦντες μεγάλην πόλιν οὔτε συνειθίζομεν οὔτε εὐκαιρίαν ἔχομεν νὰ λαλῶμεν περὶ λυκανθρώπων· ἀς στείλωμεν λοιπὸν τοὺς λυκανθρώπους εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἀλλὰ μήπως πιστεύομεν εἰς φαντάσματα; Ὁ πιστεύων εἰς ταῦτα εἶναι ἀνόητος καὶ μωρός. Ἄς μεταβῶμεν ὅμως εἰς ἄλλας πλάνης, αἵτινες καὶ περ ἦττον γελοῖαι, ἀποδεικνύουσιν ἐπιβλαβέστεραι καὶ μαρτυροῦσι τὸ ἀσθενὲς καὶ σφαλερὸν τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως. Ὅλη ἡ ἀρχαιότης ἀπεδέξατο ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας, εὐτυχεῖς ἢ δυστυχεῖς, ἀριθμοὺς αἰσίους ἢ ἀπαισίους, ἀγαθοὺς ἢ πονηροὺς πρὸς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ἐπιχειρήσιν. Τὴν πλάνην ταύτην οὐ μόνον ἐτηρήσαμεν ἀλλὰ καὶ κατεστήσαμεν δευνοτέραν. Ἀποδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας· πιστεύομεν ἡμεῖς εἰς ἀριθμοὺς ἐξασκούντας μαγικὴν τινα καὶ ὅλον μυστηριώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν βίον καὶ τὴν τύχην ἡμῶν. Ἐκαστος τῶν παρεστώτων ἀκούων τοὺς λόγους μου ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παρασκευὴν ἡμέραν καὶ τὸν ἀριθμὸν δεκατρία. Ἄλλ' ἄρα γε ὑπάρχει τι ἀλογώτερον τῆς πλάνης ταύτης; Ἐὰν φοβεῖσθε τὸν ἀριθμὸν 13, διατί δὲν ὀκνεῖτε νὰ ἀπαιτήσητε παρὰ τοῦ ἐμπορίου τὸν δέκατον τρίτον πῆχυν δωρεάν ὅταν ἀγοράζητε δώδεκα πήχεις; ἢ ἐὰν κληρονομήσητε δεκατρεῖς χιλιάδας φράγκων διατί ἀποδέχεσθε εὐχαρίστως τὴν κληρονομίαν; Πῶς λοιπὸν διατηροῦνται καὶ διαδίδονται τοιαῦτα ἰδέαι ἄλογοι καὶ ἐντελῶς σφαλεραί; Ὁ ἐμβα-

1. Ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀνθρωπίνῃ μωρίᾳ θεωρεῖ ὡς ἀποφράδα ἡμέραν τὴν Τρίτην.